

רבי עקיבא אומר: חליצתה כשרה.

לאפוקי ריקקה, שאינה מעשה בגופו של האיש, אלא לפניו.

ב-קד אמר ליה רבי אלעזר: הרי כתיב: "ככה יעשה", ולשון "ככה" משמע לעיכובא, אם כן, למדים ממקרא זה: כל דבר שהוא מעשה מעכב! והרי ריקקה מעשה היא, ואם כן, צריכה לעכב!

ההרש (103) שנחליץ (104) [דהיינו, שחלצה לו יבמתו],

והחרשת שחלצה ליבם,

אמר לו רבי עקיבא: משם ראיה! הרי כתיב: "ככה יעשה לאיש", משמע, כל דבר שהוא מעשה של האשה בגוף האיש מעכב.

וחולצת לקמן (105)

בכל אלו (106), חליצתה פסולה (107).

מייבום, היינו דווקא לשיטת ר"מ. אבל לרבנן, אין חליצת קטן כלום, ולא נפסלה מייבום. והלכה כחכמים.

ותירצו, דמ"מ דיבור מעשה גרוע הוא יותר מריקקה.

106. במשנתנו לא נזכר דין שוטה שחליץ ושוטה שחלצה. וברמב"ם [פ"ד הל"ט"ז] ובטור [אהע"ז קס"ט מ"ג] איתא, שחליצתן אינה חליצה. וטעמא, מפני שאין בהם דעת לחלוץ ולקרורות ולהבין.

א"ב, לא דמי למנהיג בקול, שהוא מעשה גדול. וכתב הרש"ש, דאולי נתכוונו למה שכתבו במס' ב"מ [צ' ע"ב], דהך דעקימת פיו הוי מעשה, היינו דווקא היכא דעל ידי דיבורו אתעביד מעשה. משא"כ הכא.

107. בהך דחרש וחרשת שחליצתן פסולה, איכא פלוגתא בראשונים בטעמא דהך מילתא: הרמב"ם כתב דהיינו לפי שאינם בני דעת, וחליצה צריכה דעת שניהם, ואלו אינם בני כוונה.

103. הך חרש, היינו חרש שאינו מדבר ואינו שומע, ככל חרש שדיברו בו חכמים.

אבל הרמב"ן [והרשב"א במס' חולין י"ב ע"א] כתב, דאין לפסלם משום כך, דכיון דב"ד עומדין על גביהן, ומורים להם לעשות החליצה כתיקונה, כוונתם כוונה. ואעפ"י שדינם כשוטה לכל המצוות, מ"מ דעה קלושה יש בו, ומועילה להחשב כוונה כשאחרים עומדים על גביו [וע"ע בבית מאיר אהע"ז סי' קכ"א, ובשו"ת חתם סופר אהע"ז ח"ב סי' ד', ובחי' הגר"ח הלי' יבום פ"ד הל"ט"ז].

חרש שמדבר ואינו שומע [כשאי אפשר ללמדו לקרות], כתב הריטב"א שחליצתו פסולה, לפי שאינו ראוי לקריאה.

ובקרית ספר [הלי' יבום פ"ד] כתב, דכיון דכתיב "איש" בפרשה למעט קטן, למדנו שצריך שיהא בן דעת. ולא הוזכר בגמ' הטעם שאינם

103. הך חרש, היינו חרש שאינו מדבר ואינו שומע, ככל חרש שדיברו בו חכמים.

אבל האבני נזר [אהע"ז סי' רכ"ה] כתב בדעת הראשונים, שחליצתו כשרה, וכן הוכיח בית הלוי [ח"ג סי' ב' אות ד'] מהשו"ע, וכ"כ בשאגת אריה [סוסי"ז]. וביאר הבה"ל, דה"ט לפי שאין החסרון בהם עצמם, אלא לפי שאי אפשר ללמדו.

104. ביאר הנמו"י, דבכל שמעתין נקט גבי יבם לשון "חליץ", משום שהיבם מסייע בחליצה, כיון שצריך שיתכוין לחלוץ כראיתא בגמ' לקמן [ק"ו]. אבל גבי חרש, שאינו בר כוונה, נקט לשון "נחליץ". וכן פירש הרמב"ם בפיה"מ.

105. כתב הר"ב, דהאי דחליצת קטן פוסלתה

וזה שחרשת שחלצה שחליצתה פסולה, היינו שאינה נפטרת בחליצתה מן היבום, ואין לה תקנה אלא בייבום⁽¹⁰⁸⁾. ואז אם ירצה היבם להוציאה, יוציאנה בגט.

וחרש שנחלץ שחליצתה פסולה, היינו שעל ידי החליצה נפסלה מייבום במקום שיש אחר שכשר לחליצה וייבום⁽¹⁰⁹⁾.

קטנה שחלצה תחלוץ שוב משתגדיל⁽¹¹⁰⁾.

ואם לא חלצה משתגדילה, חליצתה שחלצה בקטנותה פסולה⁽¹¹¹⁾.

חלצה בפני שנים כשרים, או שחלצה בפני

שלושה, ונמצא אחד מהן קרוב או פסול, כך שבסופו של דבר חלצה רק בפני שנים כשרים⁽¹¹²⁾ חליצתה פסולה.

רבי שמעון ורבי יוחנן הסנדלר מכשירין⁽¹¹³⁾.

ומעשה באחד שחלץ בינו לבניה בבית האסורים, ובא מעשה לפני רבי עקיבא והכשיר.

גמרא:

אמר רבא: השתא דאמרת שקריאה לא

110. עיי' בתוס' שהקשו, כיון דתני פסולה, אמאי תני עוד שתחלוץ משתגדיל? עיי"ש.

ובתפארת ישראל כתב, דמדנקט תנא האי לישנא, ש"מ דרק מדרבנן פסול, ואין צריך שתחזיר על כל האחין. עיי"ש.

111. הרשב"א והריטב"א גורסין "חליצתה כשרה". ובירושלמי יש בזה מח' תנאים. ר"א אומר שחליצתה בקטנות פסולה, וחכמים ור"מ ס"ל שחליצתה כשרה בדיעבד.

112. כך כתב רש"י. והוכיח המגיד משנה [פט"ז מהל' עדות] מדבריו, שגבי דיינים לא אמרינן דאם נמצא אחד מהן קרוב או פסול נפסלו כולם. ועיי' ברש"ש.

113. כתב רש"י, דלא גרסינן "מכשירין בשנים", דהא בשנים עסיק נמי ת"ק. אבל הרש"ש כתב, דשפיר גרסינן לה. דאתא לאפוקי דבשלשה ונמצא אחד מהן קרוב או פסול מודו לת"ק. דהא דבעו שנים היינו לשום עדות, כמו שכתבו התוס', ובעדות הא קיימא לן, דנמצא אחד מהן קרוב או פסול עדות כולן בטלה. אבל התוס' בסנהדרין [מ"א ע"ב] כתבו, דלשיטת ר"ש, אם

ראויין לקריאה, אלא כדי להשמיענו שאף אלם ואלמת חליצתן פסולה.

108. כך כתב רש"י. וכן פסק הרמב"ם [פ"ד ה"י], דאין בחליצת חרש וחרשת כלום.

אבל הרמב"ן והרשב"א מדייקים מדפרט במתניתין קטן, דהכא אין החרש שוה לקטן, אלא חליצתו היא חליצה פסולה, וככל מקום ששנינו חליצה פסולה, אינה יכולה שוב להתייבם אחר כך, וצריכה חליצה אחרתא מעלייתא להתירה לעלמא.

109. כך פירש הרש"ש בדברי רש"י, דדווקא בכהאי גוונא נפסלה על ידי החליצה מייבום, כיון שיש אחר שיוכל לחלוץ לה. אבל אם אין אחר אחר, רשאי החרש לייבמה אחר החליצה. דכיון דאין לה תקנה אחרת, לא גזרו רבנן.

אבל התו"ט כתב שדעת רש"י שדווקא כשיש אחר אחר אין החרש פוטר לינשא לשוק. אבל אם אין אחר אלא הוא, ניתרת בחליצתו לשוק. וכתב דליתא, דהרי דין יבום יש לו לחרש, וא"כ הול"ל דאינה נפטרת אלא ביבום!

דתנן בסיפא דמתניתין: **חרש שנחלין, והחרשת שחלצה, והחולצת מן הקטן חליצתה פסולה.**

ועל זה אמר רבא: **השתא דאמרת קרייה מעכבא, שזו הסיבה שחרש וחרשת פסולין לחליצה, לפיכך אלם ואלמת שחלצו חליצתן פסולה**⁽¹¹⁴⁾, שהרי אינם יכולין לקרוא⁽¹¹⁵⁾.

וטעם רישא דמתניתין, דקתני שאם לא קראה חליצתה כשירה כדברי רבי זירא דלהלן.

דאיתא מתניתין במסכת מנחות: האומר הרי עלי להביא מנחה ס"א עשרונים סולת, מביא ששים סאה בכלי אחד, וסאה אחת בכלי אחר. ומפרשת הגמרא את הטעם, משום דקים להו לרבנן, שששים עשרונים נבללין יפה בכלי אחד. אבל ששים ואחת אינן נבללין יפה.

ומקשה הגמרא, וכי אין נבללין יפה מאי הוי, והרי שנינו במשנה אחרת שם, שאם לא בלל כלל המנחה כשרה!?

ואמר רבי זירא שם, דהיינו טעמא, משום שכל הראוי לביילה [לבלילה] אין הביילה מעכבת בו, ולכן, אם היו בכלי ששים עשרון, שיכולין להבלל היטב, אף אם לא בלל כלל המנחה כשרה.

ואילו כל שאין ראוי לביילה בילה מעכבת בו. דראוי לביילה בעינן, שתוכל להתקיים

מעכבא, לפיכך אלם ואלמת, שאינם יכולים לקרות, שחלצו חליצתן כשירה.

תנן: **חרש שנחלין, והחרשת שחלצה, והחולצת מן הקטן חליצתה פסולה.**

מאי טעמא חליצתן של חרש וחרשת פסולה? לאו משום דלא בני קרייה נינהו?!

ודחינן: לא. באמת משום שאינם בני קריאה לא היו נפסולין. וטעם פסולן, משום דלא בני דעה נינהו.

ומקשינן: אי הכי, אלם ואלמת נמי, מדוע הם כשרים לחליצה, הרי לא בני דעה הם!?

אמר רבא: באמת אלם ואלמת בני דעה נינהו, ופומייהו הוא דכאיב להו [כלומר, כאילו פיהם כואב להם, ולכן אינם יכולים לקרות. אבל באמת בני דעה הם].

ומקשינן: והא אמרי דבי רבי ינאי, שטעם משנתינו שחרש וחרשת פסולין לחליצה, לפי שאינם יכולים לדבר. שהרי כל מקום שדברה משנתינו בחרש, היינו שאינו שומע ואינו מדבר, ואם כן, אינן בכלל מה שאמר הכתוב: "ואמר לא חפצתי לקחתה" האמור ביבם, ו"ואמרה מאן יבמי להקים שם וגו'" האמור ביבמה!

אלא, כי אתמר מימרא דרבא אסיפא דמתניתין אתמר:

[ק"ד ע"ב], ועוד. אבל בקרית ספר [הל' יבום פ"ד] כתב שפסולין מדרבנן. עיי"ש.

115. והיינו דווקא בקריאה הראשונה שלפני החליצה, שקוראת "מאן יבמי וגו'". אבל קריאה

נמצא אחד מהעדים קרוב או פסול תתקיים העדות בשאר.

114. כתבו הראשונים, שפסולין מדאורייתא. עיי' רשב"א במס' קידושין [כ"ה ע"א], ותוס' כאן

שעד שלא יקריבו את האימורים, הבשר אסור באכילה,

והוא הדין היה אפשר לומר כאן, לענין חליצה, שאף על פי שהרקיקה אינה מעשה בגוף האיש, מכל מקום, אם אפשר לרוק שתעכב הרקיקה,

ובכל זאת אמר רבי עקיבא שרקיקה לא מעכבא. אם כן, רואים שהרקיקה אינה נחשבת מעשה חליצה כלל, ואיך אפשר לומר שאם רקקה מאחין איפסלא משום שהתחילה מעשה חליצה?!?

ואלא מה נאמר, שדברינו לשיטת רבי אלעזר של משנתינו, שאמר שאם לא רקקה חליצתה פסולה,

והא שני דברים המתירין נינהו, דהיינו, שהרקיקה היא חלק ממעשה החליצה, יחד עם חליצת הנעל והקריאה, וכל הדברים האלו יחד, מתירין את האשה לעלמא, ושני דברים המתירין אין מעלין זה בלא זה! אם כן, היאך הרקיקה לבד תאסרנה על האחין!?

אלא כשיטת רבי היא.

דתניא: כבשי עצרת אין מקדשין את שתי הלחם להיות קדוש בקדושת הגוף, ולהפסל ביציאה חוץ לעזרה וכלינה אלא בשחיטה.

כיצד?

מעכב אלא בדברים הנעשים קודם עיקר המצוה. בית הלוי.

116. עיי' ברש"ש שדן גבי אשה שמדברת ואינה שומעת מחמת חולי שנפלה ליבם, אם יש לה

בה מצות בלילת המנחה. ולכן, אם הביא ששים ואחת עשרון בכלי אחד, שאינן ראויין להבלל המנחה פסולה.

והוא הדין לענייננו. באמת קריאה לא מעכבת, ולכן שנינו במשנתנו שאם לא קראה, חליצתה כשרה. אבל צריך שיהא ראוי לקריאה, ולכן האלם והאלמת פסולין לחליצה⁽¹¹⁶⁾.

שלחו ליה לאבוה דשמואל: יבמה שרקקה לפני בית הדין, שלא בעת קיום מצות חליצה תחלוץ ליבם, ואינה יכולה עוד להתייבם, שנפסלה על האחים ברקיקתה.

ואמרינן: מכלל דאיפסלא לה מאחין לענין יבום, ולכן יכולה רק לחלוץ.

מני? לפי איזו שיטה אמרו דין זה?

אילימא לשיטת רבי עקיבא של משנתנו, שאמר שאם חלצה וקראה ולא רקקה חליצתה כשרה,

הרי זה לא יתכן!

השתא, ומה במקום מצוה, דהיינו, בשעת חליצה גופה, דאיכא למימר מידי דהוה אאימורים של קרבן, דכי ליתנהו, שכשאינם לפנינו, כגון שנטמאו או שאבדו, ואי אפשר להקריבם, לא מעכבי את בשר הקרבן מאכילה. ומכל מקום כי איתנהו, כאשר ישנם לפנינו מעכבי את הבשר מאכילה,

שניה שקוראה לאחר החליצה "ככה יעשה לאיש וגו'" אינה מעכבת, ואפילו אם אינה ראויה לקריאה זו, כגון שאחר קריאה ראשונה נעשתה אילמת, כיון שכבר הותרה לשוק על ידי החליצה. ואין אומרים שכל שאין ראוי לדבר

קראה חליצתה כשירה? והא אמר רבי אליעזר, שמזה שכתוב: "ככה יעשה", למדים אנו, שדבר שהוא מעשה מעכב: והרי רקיקה מעשה היא!

אלא פשיטא שלשיטת רבי עקיבא היא, שאמר במשנה, שאם לא רקקה חליצתה כשרה. וקתני בברייתא: רקקה ולא חליצה ולא קראה חליצתה פסולה!

והשתא, למאן, על מי נפסלה?

אילימא שהכוונה שלא הותרה לעלמא, פשיטא! מי היא חליצה, דאישתריא לעלמא? הרי לא היתה כאן חליצה כלל!

אלא לאו, ודאי משמיעתנו הברייתא, שנפסלה לאחין. שמע מינה שלשיטת רבי עקיבא, רקיקה פוסלתה על האחין, ואינה יכולה שוב להתייבם.

והוינן בה: ולרבי עקיבא, מאי שנא רקיקה, שפוסלתה על האחין, ומאי שנא קרייה, שאינה פוסלתה על האחין, כפי ששינוי בברייתא "אין כאן בית מיחוש", והלא שני דברים אלו אינם מעכבים את החליצה?

ומבארין: קרייה, דאיתא בין בתחלה של החליצה, שאומרת היבמה לזקנים: "מאן יבמי", ובין בסוף החליצה, שאומרת: "ככה יעשה וגו'" לכן לא מיחלפא ליה, לא יטעו האנשים ויבואו לומר שזו התייבמה אחר החליצה, משום שיחשבו שהקריאה ששמעו עתה היא הקריאה שקודם החליצה, ועדיין

שחטן לשמן [לשם כבשי עצרת], וזרק דמן לשמן קדש הלחם.

שחט שלא לשמן, וזרק לשמן לא קדש הלחם.

שחטן לשמן, וזרק דמן שלא לשמן קדוש ליפסל ביוצא ושלא יפדה עוד, ואינו קדוש להיות נותר באכילה [רש"י פסחים יג ב, עיי"ש]. דברי רבי.

רבי אליעזר ברבי שמעון אומר: לעולם אינו קדוש, עד שישחוט לשמן, ויזרוק דמן לשמן.

והכא נמי, כיון שרקקה ועשתה חלק ממצות החליצה, אמנם לא נתקיימה מצות חליצה בשלמותה, אבל נפסלה על האחין.

ותמהינן: ומי אמר רבי עקיבא שרקיקה לא פסלה את היבמה על האחין?

קא-א והתניא: חליצה ולא רקקה ולא קראה חליצתה כשירה.

רקקה ולא חליצה ולא קראה חליצתה פסולה. ומכל מקום, נפסלה על האחין על ידי הרקיקה.

קראה ולא רקקה ולא חליצה אין כאן בית מיחוש כלל, ואף מייבום לא נפסלה.

והשתא, האי ברייתא מני?

אילימא רבי אליעזר של משנתינו, האם אפשר לומר שלשיטתו חליצה ולא רקקה ולא

לימוד לא מקרי אין ראוי לבילה. עיי"ש שהאריך בזה.

תקנה בחליצה. מי אמרין דהיינו שאין ראוי לבילה דקריאה, שהרי אין אפשרות ללמדה לקרוא, או דכיון שיכולה לדבר, משום חסרון